

รายการโทรทัศน์สำหรับเด็ก : บทบาทของสื่อเพื่อการเรียนรู้ของเด็ก ?

Children TV Programs: The Role of Media for Children's Learning ?

สุภาณี นิตย์เสมอ *

บทคัดย่อ

การผลิตรายการทีวีให้ตรงกับพัฒนาการเด็กและเด็กสนใจติดตามเป็นงานที่ไม่ง่าย การสะสมความรู้ ประสบการณ์ งานวิจัย ทฤษฎีและการใช้เทคโนโลยีสื่อใหม่ๆ เป็นสิ่งที่สามารถสนับสนุนการผลิตรายการ ทีวีที่ดี ถึงแม้ว่าจะมีการผลิตรายการทีวีที่มีคุณภาพในมุมมองของผู้ผลิต แต่ก็อาจจะยังไม่ตรงกับความต้องการ ของผู้ชม ทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยนิยมของผู้รับข่าวสาร/ผู้ชมแต่ละคนที่ไม่เหมือนกัน ครอบครัวพ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือผู้ดูแลที่ใกล้ชิดซึ่งเป็นผู้ที่รู้จักเด็กดีที่สุดมีบทบาทสำคัญในการดูทีวีหรือพูดคุยกับเด็กเพื่อให้ได้รับประโยชน์ จากการชมรายการดังกล่าวและหลีกเลี่ยงรายการที่ไม่เหมาะสม ผลงานวิจัยหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่า สื่อมีอิทธิพลทั้ง ในด้านบวกและด้านลบกับเด็ก จึงเป็นความรับผิดชอบของผู้ชมที่เป็นผู้ใหญ่ที่จะเลือกรายการที่มีอยู่อย่างจำกัดที่ ไม่เป็นอันตรายกับเด็ก แต่เป็นรายการที่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาแก่เด็ก ผู้ชมที่เป็นผู้ใหญ่ ควรติดตาม/ตามให้ทันสารสนเทศที่มีอยู่ท่วมท้นผ่านเครื่องมือสื่อและ ตรวจ/คัดกรองเพื่อการใช้งานได้อย่างเหมาะสมเพื่อให้สามารถ “รู้เท่าทันสื่อ”

Abstract

Children's TV programs production pertinent to children development and interesting for them follow up is not an easy task. Knowledge accumulation, experiences, new research and media technology and resources are essentially acquired to produce good TV programs. Even though there have been quality TV program productions on the side of producers, viewers' demand might not be met due mainly to individualism of message receivers. Family: parents, guardians, or closet care takers who best know children play great roles to watch TV or talk with them to gain benefits from viewing such programs and avoid inappropriate ones. Many research results point out that media both negatively and positively influence on children. It is the accountability of adult viewers to select limited available programs which do not harm children but the ones appropriate to enhance cognitive development. Adult viewers should also follow up /catch up inundated information through media devices and scan/screen for use suitably, known as "media literacy".

* สุภาณี นิตย์เสมอ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทนำ

วิวัฒนาการทางเทคโนโลยีสื่อเป็นจุดพลิกผันที่สำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการสื่อสาร การเกิดขึ้นของเครือข่ายคอมพิวเตอร์ขนาดใหญ่ที่เรียกว่า อินเทอร์เน็ต (Internet) เป็นสื่อในรูปแบบใหม่ที่สามารถเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารอย่างไร้ขีดจำกัดและมีอิทธิพลต่อสื่อสำหรับเด็กและเยาวชนเป็นอย่างมาก สถานการณ์ความนิยมในการรับสื่อเปลี่ยนไปตามยุคสมัย จากสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์ มาเป็นสื่อหลอมรวมมีเดียเดียว อย่างไรก็ตาม สื่อในรูปแบบภาพและเสียง เช่น โทรทัศน์และภาพเคลื่อนไหว (Animation) ในอินเทอร์เน็ต ยังคงเป็นสื่อหลักที่ได้รับความสนใจในการศึกษามากกว่าสื่ออื่น เนื่องจากคุณสมบัติโดดเด่นด้านการเห็นภาพ พร้อมกับได้ยินเสียงแบบเสมือนจริง ประเด็นที่มีการวิพากษ์วิจารณ์กันมาโดยตลอดคืออิทธิพลของสื่อต่อเด็กและเยาวชน เนื่องจากโลกทั้งใบเข้าถึงได้ด้วยปลายนิ้วสัมผัส และเนื้อหาในสื่อมีล้นหลาม หลากหลายเหลือคณานับ เด็กต่างวัยซึ่งมีพัฒนาการต่างกัน จะได้รับเนื้อหาที่เหมาะสมตามวัยหรือรับสื่อที่ไม่เหมาะสมตามวัยจึงอาจเป็นพิษภัยต่อการดำเนินชีวิต

Australian Communications and Media Authority (ACMA) สำรวจการใช้สื่อของครอบครัวชาวออสเตรเลีย เมื่อ ค.ศ.2007 พบว่า เด็กเล็กวัย 0-4 ปี โดยเฉลี่ยใช้เวลาดูโทรทัศน์จากสถานีฟรีทีวีวันละ 154 นาที ดูโทรทัศน์จากสถานีอื่นวันละ 194 นาที ส่วนเด็กวัย 5-12 ปี โดยเฉลี่ยใช้เวลาดูโทรทัศน์จากสถานีฟรีทีวีวันละ 130 นาที ดูโทรทัศน์จากสถานีอื่นวันละ 160 นาที (ACMA, 2007)

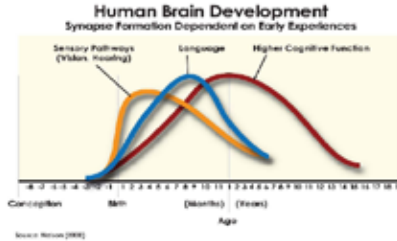
การที่เด็กเล็กใช้เวลาดูทีวีเฉลี่ยถึง 5 ชั่วโมง 48 นาที นับว่าใช้เวลามากกว่าเด็กวัยอื่นทั้งหมด รายการเด็กที่มีอยู่ไม่เพียงพอและโดยปกติเด็กก็ดูรายการทีวีที่ไม่เหมาะกับวัยเป็นประจำด้วย

The Australian Children's Television Foundation (ACTF, 2015) เป็นศูนย์กลางนโยบายสื่อเด็กแห่งชาติที่สนับสนุนงานวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับสภาพการณ์รายการทีวีเด็ก สนับสนุนทรัพยากรเพื่อ

การผลิตรายการเด็ก ACTF มีบทบาทสำคัญในการกำหนดกฎระเบียบเพื่อส่งเสริมรายการเด็กให้มีคุณภาพสูง มีเนื้อหาที่มีคุณค่าต่อตัวเด็กและต่อสังคม เป็นรายการที่โดดเด่น และดูแลให้มีรายการเด็กที่มีคุณภาพสูงอย่างต่อเนื่องมีความคงเส้นคงวาของกรเสนอรายการเด็กด้วยเหตุนี้ผู้ปกครองจำนวนมากจึงวางใจในรายการเด็กและให้เด็กดูทีวีวันละหลาย ๆ ชั่วโมง

แต่นักวิชาการจำนวนมากสนใจศึกษาผลกระทบจากการดูทีวีของเด็กก่อนวัยเรียนซึ่งเป็นเด็กเล็กที่ต้องส่งเสริมพัฒนาการด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเป็นอย่างมาก เป็นที่น่าสนใจว่าเด็กวัยนี้อยู่หน้าจอเป็นเวลานานจะมีผลต่อพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาหรือไม่อย่างไร และเด็กได้รับ ซึมซับเนื้อหา แนวความคิด ทักษะคิด ค่านิยม วิถีการดำเนินชีวิต ความรู้เกี่ยวกับตนเองและความรู้เกี่ยวกับโลกอย่างไร

Heather L. Kirkorian และคณะ (2008) พบว่า มีรายการโทรทัศน์ที่ออกแบบไว้ดีมีเนื้อหาเหมาะกับอายุมีประโยชน์สำหรับเด็กก่อนวัยเข้าโรงเรียน แต่สำหรับเด็กเล็กที่อายุต่ำกว่า 2 ปี เด็กเข้าใจและเรียนรู้จากประสบการณ์จริงในชีวิตได้ดีกว่าเรียนรู้จากภาพเคลื่อนไหว ยิ่งกว่านั้น งานวิจัยข้างขึ้นชี้แนะว่า การเปิดรับทีวีในระหว่างช่วง 2-3 ปีแรกของชีวิตถ้ารายการนั้นมีเนื้อหาของความรุนแรงอาจสัมพันธ์กับการพัฒนาทางสติปัญญาที่แย่ลง C. Nelson (2000) From Neurons to Neighborhoods กล่าวถึงพัฒนาการสมอง (หน้า 182-217) โดยเขาอธิบายว่าช่วงวิกฤตของพัฒนาการเด็กอยู่ที่วัยเด็กเล็กและนำเสนอในรูปภาพกราฟที่เข้าใจง่ายดังนี้

ที่มา: C. Nelson (2000) From Neurons to Neighborhoods, The Developing Brain, pp. 188

ช่วงเวลาสำคัญของพัฒนาการทางสมองของเด็ก 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการมองเห็นและการได้ยิน (เส้นสีส้ม) จะมีพัฒนาการสูงสุดขณะอายุ 2-3 เดือน ส่วนพัฒนาการด้านภาษา (เส้นสีน้ำเงิน) จะสูงสุดเมื่อเด็กอายุ 8-9 เดือน ด้านสติปัญญา (เส้นสีน้ำตาลเข้ม) มีพัฒนาการสูงสุดขณะอายุ 1 ปี

ปฐมวัยจึงเป็นโอกาสทองของการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่สำคัญที่สุด ซึ่งพ่อแม่ ผู้ปกครองมีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กในช่วงวัยนี้

งานวิจัยในประเทศไทยสำนักวิจัยเอแบคโพล มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ (2546) สำรวจจิตพิสัยของโฆษณาทางโทรทัศน์ที่มีต่อพฤติกรรมเด็กอายุ 3-12 ปี ระหว่างวันที่ 25 มิถุนายน-4 กรกฎาคม 2546 พบว่า “เด็กมีความจดจำได้ดีและสามารถนำไปเลียนแบบได้ทันทีทั้งการพูดจาและแสดงท่าทางเลียนแบบ นอกจากนี้โฆษณายังสามารถกระตุ้นเร้าให้เกิดความต้องการสินค้าได้ด้วย” (อุษา บิ๊กกินส์, 2557: 27)

สุภาพร โห้แก้ว (2557: 40) สำรวจแนวโน้มประเด็น แนวคิด และความท้าทายของสื่อเพื่อเด็กและเยาวชน พบว่า แม้โลกจะก้าวสู่สังคมดิจิทัล แต่สื่อโทรทัศน์ยังเป็นสื่อหลักที่เด็กส่วนใหญ่ใช้เวลาเปิดรับ เด็กที่ครอบครัวมีรายได้ต่ำใช้เวลาในการเปิดรับสื่อมากกว่าเด็กจากครอบครัวชนชั้นกลางและเด็กกลุ่มอื่น สื่อดิจิทัลทุกประเภทกำลังได้รับความนิยม

สูงขึ้นเรื่อย ๆ โดยเด็กอเมริกันใช้เวลารับสื่อดิจิทัลมากขึ้น โดยเฉพาะเด็กวัย 8 ปีขึ้นไปเริ่มใช้เวลารับสื่อดิจิทัลทดแทนการเปิดรับสื่อโทรทัศน์ เด็กเปิดรับและใช้สื่อโทรทัศน์ที่มีมือถือมากขึ้น แม้แต่ในขณะที่เดินทาง

บริษัท แมคแคน วิลล์กรุ๊ป (ประเทศไทย) จำกัด (อุษา บิ๊กกินส์, 2557: 34) ได้สำรวจเชิงลึกถึงพฤติกรรมการใช้โทรศัพท์มือถือสื่อสารโทรคมนาคมของวัยรุ่นและวัยเริ่มต้นทำงานช่วงอายุ 18-24 ปี พบว่าวัยรุ่นมีวิถีชีวิตที่ผูกติดกับโทรศัพท์มือถือสื่อสารโทรคมนาคมเด็กเหล่านี้ใช้โทรศัพท์ตลอดวัน ใช้แชตกับเพื่อน ส่งรูปภาพและคลิป แบ่งปันประสบการณ์ แอพลิคชันต่าง ๆ อัปเดตข้อมูล เล่นเกม การเปิดรับสื่ออื่น เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และรับผ่านโทรศัพท์มือถือแทนการรับสื่อแบบเดิม

บทบาทด้านบวกของสื่อโทรทัศน์

รายการทีวีสำหรับเด็ก ต้องประกอบด้วยเนื้อหาที่สร้างสรรค์เป็นการเฉพาะสำหรับผู้ชมแต่ละวัยโดยผู้ผลิตรายการนำความรู้ด้านพัฒนาการเด็กมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อหารายการ เช่น เด็กก่อนวัยเรียนต้องการได้ยินและได้เห็นเรื่องราวที่เด็กมีความกังวลใจ ช่วยให้เด็กเห็นตัวอย่างหรือการจำลองปัญหาเห็นวิธีแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ เมื่อเด็กพบสถานการณ์ทำงานนั้นในชีวิตจริง เด็กสามารถผ่าน

ความกลัวในโอกาสที่ปฏิกิริยาที่เป็นบวก (fears in a positive manner) ได้ เด็กต้องการเรียนรู้เพื่อแบ่งปัน/มีส่วนร่วม รู้จักในคุณค่า (appreciate) ของผู้อื่น เรียนรู้เรื่องความอิจฉา ความโลภ และความโกรธ (jealousy, greed and anger) ซึ่งเป็นความรู้สึกที่ทุกคนมีอยู่เด็กต้องเรียนรู้การควบคุมอารมณ์ เมื่อกล่าวถึงรายการ เช่น Blue's Clues ของออสเตเลีย เป็นรายการที่แสดงถึง “การใช้สื่อที่ไวอย่างฉลาดเพื่อขยายความเข้าใจของเด็ก และการมีปฏิสัมพันธ์ของเด็กกับโลกที่เป็นจริง” ที่สะท้อนความซับซ้อนของการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ของช่วงแต่ละกลุ่มอายุ เนื้อหาอาจจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง ปัญหาด้านอารมณ์ สะท้อนความกระวนกระวาย ความหวังและยอมรับ ในขณะที่เด็กวัยนี้กำลังต้องการได้รับการชี้แนะเพื่อเอาชนะความยากลำบากและความรันทรม/กังวล (hardships and worries) ด้วยแนวทางที่สร้างสรรค์ เช่นที่ Office of Communications and Outreach Helping Your Child Succeed in School, U.S. Department of Education (2005 : 36) ได้กล่าวไว้ว่า “รายการทีวีที่ดีที่สุดสามารถจุดประกายความอยากรู้อยากเห็นของเด็กและเปิดโลกใหม่สู่ตัวเด็กได้”

ตัวอย่างรายการ เช่น Barney & Friends, Sesame Street, Blue's Clues, Dora the Explorer และอื่น ๆ ซึ่งประชาสัมพันธว่า ได้รวบรวมองค์ประกอบการสอนที่มีศักยภาพไว้มากกว่า 100 ตอน และส่งเสริมการแสดงออกของเด็กในทักษะด้านสังคม การจินตนาการ การร้องเพลงและการเดินรำ ผ่านการเข้ามามีส่วนร่วมกับเนื้อหาของรายการอย่างจริงจัง (claim to combine more than 100 potential teaching elements and enhance children's performance in social skills, imagination, singing and dancing through active engagement with program content) ผลที่ได้รับทางสติปัญญา (cognitive gains) จะรวมถึงตัวเลข ตัวหนังสือ/อักษร และคำศัพท์ (numbers, letters and vocabulary) การเรียนรู้ทางสังคม เช่น

การเปลี่ยนรอบ/ผลัดกัน (taking turns) การแบ่งปัน และการร่วมมือ การปรับปรุงทางด้านกายภาพในทักษะการเคลื่อนไหว (motor skills) มากบ้างและน้อยบ้างและบทเรียนทางอารมณ์ (emotional lessons) ที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับความโกรธ ความผิดหวัง (anger, disappointment) ความรู้สึกซึมเศร้า หรือความสุข (Weber & Singer, 2004) Howard Gardner ผู้เชี่ยวชาญเรื่องพหุปัญญา ได้อธิบายปัญญาด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและปัญญาด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับตนเองยอมรับว่ารายการ Sesame Street เป็นรายการเตรียมความพร้อมของเด็กเล็กที่มีผลกระทบทางบวกเมื่อผู้ชมเติบโตขึ้น

รายการทีวีสามารถกระตุ้นจินตนาการของเด็ก (child's imagination) และเปิดโอกาสที่ไร้ขอบเขต(infinite opportunities) ในการนำเสนอเรื่องเกี่ยวกับชีวิต รายการทีวีจึงเปรียบเหมือนหนังสือ รายการทีวีที่ดีที่สุดสามารถขยายความเข้าใจของเด็กในโลกของเขา โดยเฉพาะเรื่องราวที่มีประสิทธิภาพในการช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม

การจัดรายการที่ดีที่สุดสามารถสอนบทเรียนที่มีคุณค่าเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในชุมชน เด็กต้องการเรียนรู้ว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม เขาไม่สามารถที่จะเป็นผู้ชนะได้เสมอไป การเป็นคนต้องมีความพยายามเด็กต้องการเห็นความพยายามของมนุษย์ที่ ทำอย่างดีที่สุด ซึ่งทีวีสามารถทำหน้าที่เป็นผู้เล่าเรื่องราวที่มหัศจรรย์ (wonderful story-teller) ซึ่งการเล่าเรื่องราวดี ๆ มีมากมายและควรนำผลลัพธ์การเรียนรู้จากทีวี มาพิจารณาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสำหรับเด็ก โดยภาพยนตร์และรายการทีวีสามารถนำเสนอเรื่องราว (stories) ซึ่งเป็นตัวเชื่อม (glue) เชื่อมติดเข้ากับชุมชนได้และสอนให้เด็กมีความรู้สึกนึกคิดในเรื่อง เชื้อชาติ/เผ่าพันธุ์ วัฒนธรรมและความเป็นตัวตนของเด็กได้เรียนรู้วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของชาติที่ยืดหยุ่นด้วยเหตุนี้รายการทีวีที่ระดับท้องถิ่นและระดับชาติจึงมีความสำคัญสำหรับเด็ก เพราะเนื่องจากเด็กชอบที่จะดูรายการดี ๆ และยังคงเฝ้าดูรายการเหล่านั้นต่อไปเมื่ออายุมากขึ้น เรียนรู้สิ่งที่

แตกต่างกันในแต่ละครั้งเพราะรายการเหล่านี้สามารถเข้าไปเกี่ยวข้องกับเนื้อหาเชิงคุณภาพ (quality content) ในเส้นทางที่ซับซ้อนมากขึ้น ความสามารถในการปรับตัวของเซลล์สมองในวัยเด็ก (young brain's plasticity) ความสามารถในการเรียนรู้ผ่านการซ้ำและการส่งเสริม และการหล่อหลอมการเชื่อมโยงใหม่ ๆ (forging of new connections) ทำให้เด็กมีประสบการณ์ด้านสื่อที่ดีในการเรียนรู้และรู้จักวิธีการใช้สื่อให้เป็นประโยชน์

บทบาทด้านลบของสื่อโทรทัศน์

การสำรวจสถิติการใช้เวลาอยู่บนหน้าจอของเด็กๆ พบว่ามีสถิติสูงขึ้นเรื่อย ๆ ปัจจุบันสื่อภาพเคลื่อนไหวได้มีเฉพาะบนจอทีวีอย่างเดียว เด็กใช้เวลาอยู่กับจอของโทรศัพท์มือถือบ่อยขึ้นและนานขึ้น สามารถดูรายการทีวีต่าง ๆ ได้สะดวกและอย่างเป็นส่วนตัว โดยผลจากการสำรวจเกี่ยวกับพฤติกรรมกรดูโทรทัศน์ของเด็กในสหรัฐอเมริกาจากเว็บไซต์ www.srsd.net/snn/.../docs/Social%20Impact%20of%20TV.ppt พบข้อมูลที่น่าสนใจเกี่ยวกับกรดูทีวีของเด็ก ดังนี้

- 81% ของเด็กอเมริกันอายุ 2-7 ปี ดูทีวีคนเดียวและไม่มีใครกำกับดูแล
- 70% ของศูนย์ดูแลเด็กใช้ทีวีระหว่างวัน
- 54% ของเด็กอายุ 4-6 ปี เมื่อถูกถามให้เลือกระหว่างดูทีวีกับคุยกับพ่อ เด็กตอบว่าชอบดูทีวีมากกว่า

เฉลี่ยเด็กอเมริกันที่อายุ 2-11 ปี ดูทีวี 20 ชม./สัปดาห์โดยในรายการทีวีมีเนื้อหาด้านความรุนแรงดังนี้

- เมื่อถึงอายุ 18 ปี เด็กอเมริกันได้รู้เห็นฆาตกรรมเกือบ 20,000 ครั้ง ในจอทีวีเกือบทั้งหมดเป็นปีนพท
- 73% ของจำนวนครั้งที่คนในละครทีวีซึ่งเป็นผู้กระทำกรรุนแรงไม่ได้ถูกลงโทษ
- 47% ของสถานการณ์ที่รุนแรงแสดงอันตรายที่ไม่เป็นจริงต่อเหยื่อ โดย 58% แสดงความ

เจ็บปวดที่ไม่เป็นจริง

- 80% ของผู้บริหารฮอลลีวูดคิดว่ามีความเชื่อมโยงระหว่างความรุนแรงในทีวีกับความรุนแรงในชีวิตจริง

และเมื่อถึงอายุ 18 ปี เด็กอเมริกันถั่วเฉลี่ยดูการแสดงที่รุนแรงบนจอทีวี 200,000 ครั้ง นอกจากความรุนแรงแล้วในรายการทีวีมีเนื้อหาด้านสุขภาพซึ่งส่วนใหญ่ได้แก่ปัญหาการโฆษณา การกินอาหารสำเร็จรูป การไม่ออกกำลังกาย มีสถิติ ดังนี้

- ในปี 1963 จำนวน 45% ของเด็กอายุ 6-11 ปี มีน้ำหนักเกินอย่างน่ากลัว ในปี 2001 เปอร์เซ็นต์นี้เพิ่มขึ้นเป็น 3 เท่า
- การศึกษาทางการแพทย์อย่างน้อย 12 ชิ้นเชื่อมโยงการดูทีวีมากเกินไปกับอัตราการเพิ่มของความอ้วน
- ในระหว่างช่วงการดูเช้าวันเสาร์มีการโฆษณา “อาหารขยะ” (Junk Food) มากกว่า 200 รายการ

จากการสำรวจในยุโรป พบว่ากิจกรรมที่ตื่นตัวที่ชาวยุโรปตื่นตัวให้ความสำคัญ คือ การดูสื่อที่มีจอภาพ (watching screen media) ซึ่งมีได้จำกัดที่สื่อทีวีอย่างเดียวแต่ยังรวมถึงสื่อที่ใช้จอภาพอย่างโทรศัพท์มือถือ และจอคอมพิวเตอร์ด้วย เด็กเป็นกลุ่มที่ใช้เวลาในการดูสื่อที่มีจอภาพมากกว่าเวลาเรียนหนังสือ (http://www.steinereducation.edu.au/wpcontent/uploads/uk_screen_time.pdf) ทั้งนี้ การใช้เวลาอยู่กับจอภาพ (screen time) ในชีวิตประจำวันของเด็กได้กลายเป็นประเด็นทางการแพทย์ที่ตีพิมพ์ในวารสารวิทยาศาสตร์แสดงให้เห็นว่า เวลาที่เด็กดูทีวี DVDs คอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ตเชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงทางชีววิทยาที่สามารถวัดได้อย่างมีนัยสำคัญในร่างกายและในสมองซึ่งอาจมีผลที่ตามมาในทางการแพทย์

ครอบครัวกับการใช้สื่อทีวีเด็ก

เป็นที่ทราบกันดีว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สำคัญที่สุด ความใกล้ชิดระหว่างสื่อกับเด็กเป็น

ไปเพียงปลายนิ้วสัมผัส สังคมจึงต้องช่วยกันส่งเสริมให้มีสื่อที่ดี แต่ไม่ใช่เรื่องง่ายในสภาวะเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่เป็นอยู่ในภาวะที่พ่อแม่ผู้ปกครองต้องทำงานและมีภารกิจมากมาย ทวีวี วีดีโอ และเกมคอมพิวเตอร์ถูกนำมาใช้เป็นพี่เลี้ยงเด็ก (babysitter) ทำให้ชั่วโมงการใช้สื่อยาวนานขึ้นในแต่ละวัน คุณภาพของรายการทีวีเด็กจึงเป็นสิ่งสำคัญ ในขณะที่รายการทั่วไปมีจำนวนมากกว่าหลายเท่าตัว และมีอิสระในการเลือกชม พ่อแม่ผู้ปกครองและตัวเด็กเองจึงต้องมีความรู้ในการเลือกสื่อ

เด็กเล็กก่อนวัยเรียน (0-3 ปี) สมอ้อมมีการโยงใยและซ้อนๆ กันไปมา (being wired and re-wired) การสื่อความหมายที่ทรงประสิทธิภาพจะผ่านภาพถ่าย ภาพเคลื่อนไหว เสียงดนตรี เรื่องราวอารมณ์ และพฤติกรรมซ้ำ ๆ พ่อแม่จึงต้องรู้ทันและช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้อย่างเต็มประสิทธิภาพสื่อดิจิทัลสมัยใหม่ที่ประสิทธิภาพสูงกำลังปั้นแต่งเด็กในวิถีทางที่พ่อแม่ไม่เคยจินตนาการมาก่อน งานวิจัยที่ทำซ้ำ ๆ กันเน้นย้ำว่า เด็กเรียนรู้ได้มากเมื่อพ่อแม่หรือผู้ใหญ่เป็นสื่อกลาง ('mediate') ที่ทำให้เด็กมองเห็นว่ากำลังทำอะไร ไม่ว่าสิ่งนั้นอยู่บนจอทีวี หรือในห้องเรียนอนุบาลก็ตาม (D. & P. Edgar, 2008)

งานวิจัยความสำคัญของประสบการณ์การเรียนรู้ในวัยเด็กที่เกี่ยวกับพัฒนาการสมองชี้ว่า หลักรัฐใด ๆ ก็ตามที่ออกแบบสำหรับเด็กแรกเกิดไปจนถึง 8 ปีต้องเน้นหนักไปที่การเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการ (informal learning) และเป็นวิธีการที่สมาชิกในครอบครัวเป็นสื่อกลาง (mediate) ส่งผ่านผลกระทบของเนื้อหาสื่อ และการใช้สื่อ (media content and media usage) ขณะนี้การเข้าถึงสื่อมวลชน (mass media) แพร่หลายไปทั่ว (ubiquitous) แต่การเข้าถึงคุณภาพและรายการเด็กก่อนวัยเรียนยังไม่เท่าเทียมกัน (unequal)

ครอบครัวเป็นบริบทที่สำคัญสำหรับการเรียนรู้ในวัยเด็กเล็กบ้านเป็นสภาพแวดล้อมที่สื่ออิ่มตัว (media-saturated environment) ถ้าพ่อ

แม่ให้อิสระเด็กมากเกินไป ไม่ได้ตั้งกติกการใช้ อินเทอร์เน็ต จะดูแลแนะนำการใช้สื่อของเด็กได้ยาก เทคโนโลยีเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตเด็ก เด็กต้องเรียนรู้ ปัจจุบัน และเตรียมตัวเติบโตเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เด็กจะสร้างอัตลักษณ์ (identity) และมีการเชื่อมโยง (connectedness) ไปสู่การมีส่วนร่วมกับชุมชน (community participation) ซึ่งแต่ละชุมชนจะเกี่ยวข้องกับสังคมระดับประเทศในอนาคต (future civic engagement)

พ่อแม่ผู้ปกครองสามารถมีส่วนที่จะทำให้ผลกระทบด้านบวกของสื่อสูงสุดและผลกระทบด้านลบต่ำสุดได้ โดยตั้งข้อสังเกตว่า งานวิจัยเกี่ยวกับการดูทีวีของเด็กสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางให้ผู้ผลิตรายการเด็กผลิตรายการที่ส่งเสริมการเรียนรู้ พ่อแม่สามารถเลือกรายการที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก และการดูรายการทีวีกับเด็กจะช่วยส่งเสริมให้สื่อเด็กมีประสิทธิภาพสูงสุดได้

บทสรุป

การผลิตรายการทีวีเด็กให้สอดคล้องกับพัฒนาการเด็กและชวนให้เด็กสนใจนานติดตามไม่ใช่ง่าย การส่งสมความรู้ ประสบการณ์ การวิจัยหาความรู้ใหม่ เทคโนโลยีสมัยใหม่ และทรัพยากรในการผลิตรายการทีวีเป็นสิ่งจำเป็น และถึงแม้ว่าจะผลิตรายการเด็กที่มีคุณภาพได้ในมุมมองของผู้ผลิตรายการแล้วก็ตาม ก็อาจจะไม่ตรงตามจิตของผู้ชม เนื่องจากผู้รับสารต่างก็มีความเป็นปัจเจกแตกต่างกัน ครอบครัวได้แก่พ่อแม่ ผู้ปกครองหรือผู้ใกล้ชิดเด็กซึ่งรู้จักเด็กดีที่สุดจึงมีบทบาทสำคัญในการดูทีวีกับเด็ก หรือพูดคุยส่งเสริมให้เด็กได้รับประโยชน์จากรายการที่ดีและหลีกเลี่ยงรายการที่ไม่เหมาะสม

ผลการวิจัยจำนวนมากพบว่าสื่อทีวีมีอิทธิพลต่อเด็กทั้งในด้านบวกและด้านลบ จึงเป็นหน้าที่ของผู้ชมที่ต้องเลือกรายการที่ไม่เป็นพิษเป็นภัย และมีอิทธิพลในการเสริมสร้างสติปัญญาเด็ก ผู้ดูทีวีจึงควรติดตามและศึกษาสารสนเทศเพื่อให้ความรู้เท่าทันสื่อ (media literacy) อยู่เสมอ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- สุภาพร โพธิ์แก้ว. (2557). “โลกที่หมุนไปของสื่อเพื่อเด็ก” การหมุนไปของโลกใบเล็ก. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เต็อนตุลา.
- อุษา บั๊กกินส์. (2557). “10 ปีสื่อเด็กกับความเปลี่ยนแปลง” การหมุนไปของโลกใบเล็ก. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เต็อนตุลา.

ระบอบออนไลน์

- ACMA. (2007). **Media and Communications in Australian Families 2007**, Report of the Media and Society Research Project. [cited 2016 Jan 12]. Available from: http://www.acma.gov.au/webwr/_assets/main/lib101058/media
- ACTF. (2015). **ACTF Annual Report 2014/15**. [cited 2016 Jan 10]. Available from:http://actf.com.au/assets/publications/actf_Annual_Report_%202014_15.pdf
- Edgar, P. and D. Edgar. (2008). **Television, Digital Media and Children’s Learning. Discussion Paper**. [cited 2016 Jan 10]. Available from: http://www.vcaa.vic.edu.au/documents/earlyyears/edgar_paper_20081223.pdf
- Gardner. H. (2010). **Theory of Multiple Intelligences**, Northern Illinois University, Faculty Development and Instructional Design Center. [cited 2016 Jan 12]. Available from: http://www.niu.edu/facdev/resources/guide/learning/howard_gardner_theory
- Nelson, C. (2000). **From Neurons to Neighborhoods, The Developing Brain**. [cited 2016 Jan 15]. Available from: <http://www.columbia.edu/cu/psychology/courses/3615/Readings>
- Office of Communications and Outreach. (2005). **Helping Your Child Succeed in School**, U.S. Department of Education. [cited 2016 Jan 24]. Available from: <https://www2.ed.gov/parents/academic/help/succeed/succeed.pdf>
- (2012). **Educating Our Children: The Critical Role of Parents and How to Effectively Engage**. [cited 2016 Jan 9]. Available from: http://www.readingrockets.org/content/pdfs/PE_ROR_Phalen.pptx
- Kirkorian, H.L., Ellen A. Wartella, and Daniel R. Anderson. (SPRING 2008). **Media and Young Children’s Learning. THE FUTURE OF CHILDREN.VOL.18 (NO.1), / pp. 39-61**. [cited 2016 Jan 22]. Available from: https://www.princeton.edu/futureofchildren/publications/docs/18_01_03.pdf
- Weber, D. S.; Singer. D.G. (Sep 2004). **The Media Habits of Infants and Toddlers: Findings from a Parent Survey Zero to Three (J)**. V. 25, pp. 30-36.[cited 2016 Jan 9]. Available from: <http://eric.ed.gov/?id=EJ938247>